

Paul van der Heide en Judith Scherrenberg:

Voor 'woekerpensioen' is Wabeke-norm een brug te ver

Over de vraag hoe een eventuele compensatieregeling voor wat 'woekerpensioenpolissen' genoemd worden eruit gaat zien, speculeren de kranten er lustig op los. Zij leggen heel makkelijk de link naar de affaire rond de individuele beleggingsverzekeringen en dan met name naar de Wabeke-norm. Ook wordt steeds meer als vanzelfsprekend aangenomen dat een dergelijke compensatie fiscaal neutraal kan plaatsvinden. Maar zo eenvoudig is het allemaal niet. "Hoewel op het eerste gezicht parallellen zijn te trekken tussen deze twee producten, heeft een pensioenregeling uiteraard te maken met een totaal ander regime dan een beleggingsverzekering", zeggen Judith Scherrenberg en Paul van der Heide.

TEKST JAN AIKENS FOTOGRAFIE FRED LIBOCHANT

De Telegraaf berichtte dat het Verbond van Verzekeraars nog dit jaar zal komen met een akkoord voor 'de honderdduizenden gedupeerden van woekerpensioenpolissen'. In februari kondigde algemeen Verbondsdirecteur Richard Weurding bij TROS Radar aan de hoogte van de berekende kosten van verzekerde regelingen binnen de Stichting van de Arbeid aan de orde te stellen.

In diezelfde uitzending kwam ook Paul van der Heide, directeur van het Nederlands Pensioenbureau aan het woord. Hij wees erop dat een werknemer die meent dat er iets mis is met zijn pensioenregeling, in eerste instantie bij zijn werkgever moet aankloppen. Die zou dan ter compensatie bijvoorbeeld extra premie bij kunnen storten.

Deze uitspraak van Van der Heide werd ook door de fiscus gehoord, die direct in de pen klom. "Dat was een unicum", lacht Judith Scherrenberg, directeur van Increase Pensioen KnowHow. "Ik heb meteen in mijn nieuwsbrief geschreven dat dit de eerste keer is, dat de Belastingdienst reageert op een uitspraak in een televisieprogramma."

Toch wonderlijk dat het Centraal Aanspreekpunt Pensioenen van de Belastingdienst zich geroepen voelde om de spelregels nog eens nadrukkelijk onder de aandacht van de verzekeraars te brengen. En wel om twee redenen. Ten eerste had Paul van der Heide het niet over een mogelijke compensatie door verzekeraars, maar

door de werkgever. En in de tweede plaats kwam de staatssecretaris van Financiën met het besluit om de compensatie van individuele beleggingsverzekeringen niet met fiscale sancties te treffen.

POK

Waarom zou de overheid 'woekerpensioenen' anders willen behandelen? "Laten we deze door de media in het leven geroepen term gauw vergeten", begint Van der Heide. "Je kunt niet spreken

Je kunt geen parallel trekken met lijfrente

van woekerpensioen, maar van een 'polis met een onevenredige kostenopbouw', van een POK dus." Judith Scherrenberg vraagt zich af er nog veel POK's zijn. "In januari 2000 is

toch al artikel 7a PSW in werking getreden, waarin wordt voorgeschreven dat de pensioenaanspraken evenredig in de tijd moeten worden gefinancierd."

Van der Heide beaamt dit. "De Pensioen- en Verzekeringkamer heeft die regel later nog aangescherpt door expliciet aan te geven dat het aan het begin van de periode in rekening brengen van de uitvoeringskosten in strijd was met artikel 7a. Ook de jurisprudentie en uitspraken van de Commissie Gelijke Behandeling lieten hierover geen twijfel bestaan." Van der Heide herinnert eraan dat de Pensioenwet deze regel in 2007 overnam voor salarisdiensttijdregelingen en dat vanaf dit jaar via een amendement ook de premieregelingen hier onder vallen.

Judith Scherrenberg is directeur van Increase Pensioen KnowHow
Paul van der Heide is directeur van het Nederlands Pensioenbureau.

Paul van der Heide: 'De branche had eerder over dit soort zaken moeten nadenken'

"Daarom alleen al", zegt Scherrenberg, "kun je geen parallel trekken met lijfrenteverzekeringen. Daar is het probleem immers voor een belangrijk deel veroorzaakt door het feit dat de eerste kosten in mindering werden gebracht op het kapitaal dat daadwerkelijk werd belegd. Hooguit kan bij pensioenregelingen sprake zijn van teveel in rekening gebrachte kosten of van het schetsen van een te optimistisch rendement. Maar als aanbieders zich aan de wet hebben gehouden, en ik heb geen reden om daaraan te twifelen, dan speelt onevenredigheid in de huidige regelingen nauwelijks of niet."

Wabeke-norm niet mogelijk voor pensioen

Van der Heide: "De vraag die bij de beleggingsverzekeringen beantwoord moest worden, was wat als een redelijke kostenvergoeding aan verzekeraar en bemiddelaar beschouwd kon worden. In het oordeel daarover is meegenomen dat deze kosten niet vooraf duidelijk aan de klant waren gecommuniceerd. Was dat wel gebeurd, dan had de verzekerde kunnen begrijpen dat de voorgespiegelde rendementen gewoon niet haalbaar waren."

"In de Wabeke-norm heeft de Ombudsman de zorgplicht van de betrokken aanbieders en adviseurs meegewogen. Nu gaat het om de POK met pensioenclausule en daar ligt de zaak aanmerkelijk gecompliceerder. Kijk, ik kan me voorstellen dat men bij de beoordeling van individuele polissen kan komen tot een gemiddelde kostenratio, maar pensioencontracten zijn er in alle soorten en maten: van heel grote collectiviteiten tot regelingen voor een paar medewerkers. Het is duidelijk dat de kosten per deelnemer in een klein contract hoger zullen uitvallen dan in een grote collectiviteit. Het rare aan de Wabeke-norm is dat die is gekoppeld aan het rendement en niet aan de inspanning, waarvoor de kosten zijn berekend. Dat is naar alle partijen toe eigenlijk krom. De kosten zijn immers gerelateerd aan de premie en niet aan rendementen, maar ik geef toe dat het moeilijk is daar een goed alternatief tegenover te stellen.

Een dergelijke insteek is voor collectieve pensioenregelingen echter een brug te ver", vindt Van der Heide. "Hier kan geen kostenpercentage aan een rendement opgehangen worden, maar moeten de inspanningen op een adequate wijze worden beloond. De werkzaamheden verbonden aan een pensioencontract zijn nu eenmaal intensief. Denk alleen al aan alle mutaties, maar ook aan

de implementatie van steeds weer nieuwe regelgeving. Dat kunnen partijen niet voor niets gaan doen. Natuurlijk", vervolgt hij, "is het voor een pensioendeelnemer van essentieel belang of de afgegeven prognoses, mede gezien de in rekening gebrachte kosten, reëel haalbaar waren. Als van tevoren al vaststond dat dit niet het geval was, dan heeft de aanbieder knollen voor citroenen verkocht", citeert hij een recente uitspraak van de AFM.

Transparantie belangrijk

"Het actuariael bureau Lane, Clark & Peacock berekende onlangs dat de beheerkosten van de beleggingsfondsen (de TER) variëren van 0,03% tot wel 5,67% van het belegde vermogen", vult Judith Scherrenberg aan. Als die TER zo hoog is, dan is zelfs een redelijk rendement niet meer haalbaar en mag je blij zijn dat je als werknemer een resultaat rond de 3% boekt en dat staat wel erg ver af van de 6% die hem is voorgespiegeld. Gelukkig hebben verzekeraars daar nu oog voor. Het is duidelijk dat transparantie een heel belangrijke zaak is om problemen in de toekomst te voorkomen. Die transparantie betekent, dat alle kosten inzichtelijk gemaakt moeten worden en dat beperkt zich niet tot de poliskosten. Ook de kosten die in verband staan met de fondsen dienen hierin betrokken te worden. Als die duidelijk zijn, is de adviseur in staat uit te leggen welk effect die kosten hebben op het uiteindelijk te behalen rendement."

"Dat is inderdaad een problematiek die werkgevers en werknemers niet kunnen overzien", beaamt Van der Heide, "en daarom rust er wat dat betreft een extra zorgplicht op de adviseur. Maar", benadrukt hij onder instemmend geknik van Scherrenberg, "die kan deze zorgplicht alleen nakomen wanneer de aanbieder volledige openheid biedt. Als die niet alle kosten van hemzelf en van de fondsen waarin de premie wordt belegd specificeert, kan een adviseur onmogelijk aangeven op welk bedrag een deelnemer naar verwachting aanspraak kan maken."

Overzichtelijk speelveld

"Welke kosten redelijk zijn wordt bepaald door de marktwerking", gaat Judith Scherrenberg verder. "De adviseurs kijken steeds meer naar de kosten die de verschillende aanbieders in rekening brengen. Zij kunnen dat goed in kaart brengen omdat sprake is van een redelijk overzichtelijk speelveld. De adviseur

kan kritisch zijn en is dat ook. Je ziet dat terug in het feit dat de premies steeds scherper worden. Deze voor onze klanten gunstige ontwikkeling wordt ook veroorzaakt door verzekeraars zelf", geeft ze de aanbieders een pluim, "omdat die in steeds sterkere mate gebruik maken van nieuwe technologieën, waardoor ze de efficiency vergroten."

Verantwoordelijkheid werkgever

Naast het grote verschil in de aard van de kosten tussen individuele beleggingsverzekeringen en pensioencontracten is er nog een belangrijke reden waarom het POK-probleem niet via een Wabeke-maatregel kan worden opgelost. Van der Heide doelde daar al op in de uitzending van TROS Radar, toen hij de rol van de werkgever belichtte. "Pensioen is een belangrijke arbeidsvoorwaarde die overeengekomen is door werkgever en werknemer. Als de werknemer meent te hoge kosten te moeten betalen of als hij vindt dat hem te hoge rendementen zijn voorgehouden, dan dient hij daarvoor in eerste instantie de werkgever aan te spreken.

Goed werkgeverschap houdt in mijn opinie in, dat een ondernemer die een pensioenregeling aangaat zich vergewist van de kosten die hiermee gepaard gaan. Doet hij dat niet, of niet goed genoeg, dan is de consequentie dat de werknemer meer kosten kwijt is dan hij in een andere regeling betaald zou hebben.

Voor zover ik weet is er op dit gebied nog geen jurisprudentie, maar het lijkt voor de hand te liggen dat de rechter dit aan de werkgever zal verwijten. Die was immers contractant en in de rechtspraak zal sterk meewegen dat een werkgever zich makkelijker dan een werknemer toegang kan verschaffen tot de kennis van een adviseur. De eerste aansprakelijkheid ligt dus bij de werkgever. Dat die op zijn beurt wellicht de aanbieder of adviseur kan aanspreken is een volgende stap. Klopt de werknemer bij zijn baas aan, dan zou die de mogelijk teveel in rekening gebrachte kosten waardoor minder pensioen wordt opgebouwd dan verwacht, kunnen compenseren door het storten van extra premie."

Fiscale consequenties

Hierop reageerde, zoals we hierboven constateerden, de Belastingdienst per kerende post. "De fiscus had ook bij de individuele beleggingsverzekeringen een formeel standpunt kunnen innemen", zegt Judith Scherrenberg. Voor die polissen geldt immers

Storten extra beschikbare premie op basis van fiscale regelgeving niet toegestaan

van vijftien jaar om in aanmerking te komen voor een belastingvrije uitkering. Als in enig jaar compensatie gegeven wordt voor de in het verleden in rekening gebrachte kosten, zou de premie buiten de bandbreedte kunnen vallen. Financiën heeft nu bepaald dat dit de belastingvrijdom niet in de weg staat."

Ligt dat principieel anders als de werkgever een bedrag bijstort? Paul van der Heide is er niet gerust op. "De Belastingdienst heeft duidelijk gesteld dat het storten van extra beschikbare premie ter compensatie van tegenvallende beleggingsresultaten op basis van de fiscale regelgeving niet is toegestaan.

Blijft over de vraag hoe de fiscus aankijkt tegen een compensatie van te hoge kosten door de werkgever. Stort deze een extra bedrag en wordt dat gerekend tot de premiebetaling die de werkgever in dat jaar doet, dan is wellicht sprake van bovenmatigheid. En dat zou kunnen betekenen dat de hele regeling, inclusief de al opgebouwde rechten in één keer op grond van artikel 19B LB in de loonheffing wordt betrokken. Daar moet je natuurlijk niet aan denken, want dan kan een modale werknemer zomaar geconfronteerd worden met een aanslag loonbelasting van tienduizenden euro's.

Een oplossing zou kunnen zijn", denkt Van der Heide hardop, "dat de verzekeraar het bedrag toevoegt aan de pensioenreserve. Maar ook dat ligt complexer dan op het eerste gezicht lijkt, omdat de werknemer een vordering heeft op de werkgever en niet op de aanbieder. En bij een B-polis kan de verzekeraar alleen een overeenkomst sluiten met de werkgever, omdat de werknemer geen partij is. Hamvraag is hier dus of een werkgever in de rechten kan treden van de werknemer."

Lessons learned

Maar los van de techniek en formele aansprakelijkheden; ook deze zaak zal de reputatie van de branche geen goed doen. "De branche had eerder over dit soort zaken moeten nadenken", vindt Paul van der Heide en hij doelt op een transparante kostenstructuur en een meer adequate voorlichting. "Ook had eerder de wijze waarop het intermediair beloofd wordt tegen het licht gehouden moeten worden. Eigenlijk hadden verzekeraars moeten zeggen: 'Wij bieden excessief ingewikkelde producten die in de toekomst een intensief beheer vergen, waarvoor we de kosten in de toekomst vergoeden'. Dan hadden we het probleem van hoge afsluitprovisies met alle consequenties van dien niet gehad."

Waarbij Judith Scherrenberg wel wil aantekenen "dat de Wabb pas in 2000 is afgeschaft en dat was de wet die alleen provisie als beloningsvorm toestond. Als je ziet wat er in de negen jaar veranderd is, dan kun je niet zeggen dat dat niets is. Uurtje-factuur is wat mij betreft het beste model, maar niet alle werkgevers willen daar aan. Dat ligt in de praktijk weerbarstiger dan wel wordt voorgesteld. Maar ik ben het er meteen mee eens dat een te grote nadruk op afsluitprovisie leidt tot een minder intens klantcontact. Dat is slecht voor de werkgever en ook voor de adviseur zelf."

"Een ander les die wij hieruit kunnen trekken is," aldus Paul van der Heide, "dat we de kosten niet meer versleutelen in de premie van de werknemer, maar separaat moeten neerleggen bij de werkgever. Dan moeten wel de totale kosten, inclusief TER en adviesbeloning bekend en volledig duidelijk zijn." Wat dat betreft is hij optimistisch: "Over vijf jaar zijn alle kosten transparant. Dankzij de markt zelf en de medewerking die de wetgever daaraan verleent. Dan kunnen we de werknemers exact voorrekenen welk deel van de premie wordt geïnvesteerd. Ook bij provisiepolissen krijgen ze dat dan zwart op wit."

Ook Judith Scherrenberg ziet die ontwikkeling: "Zeker bij collectief pensioen kunnen we als adviseur gebruik maken van nieuwe inzichten en die ook concreet toepassen. Een pensioencontract wordt immers in de regel eens in de vijf of tien jaar verlengd. Daarbij kunnen we dus veel meer proactief handelen dan bij bijvoorbeeld lijfrenten met een duur van dertig jaar." ■